

Daniel Heller,

**CURRICULUM ON THE EDGE OF SURVIVAL:
How schools fail to prepare students for
membership in a democracy
(second edition).**

Lanham, New York, Toronto, Plymouth:
Rowman and Littlefield Education, 2012., 199 str.

Ulaskom u postglobalno doba 21. stoljeća obrazovanje se više ne promatra samo iz perspektive gospodarskog napretka i rasta ekonomije, već dobiva istaknutu ulogu posrednika u omogućavanju sudjelovanja svih građana u kulturnom, gospodarskom, političkom i društvenom životu zajednice. Aktivno uključivanje građana u procese zajednice i njihovo sudjelovanje u njima temelj je demokracije, a upravo obrazovanje postaje sredstvo s pomoću kojeg se razvijaju novi profili ljudi, s novim i različitim znanjima, vještinama, ponašanjima te vrijednostima potrebnim za demokratsko djelovanje. Sukladno tomu, škole postaju mjesto gdje se učenike priprema za sudjelovanje u zajednici, prenoseći im znanje i razvijajući potrebne vještine, kako bi postali savjesni, zainteresirani i brižni građani, odnosno aktivni i odgovorni članovi demokracije.

Naglašavajući važnost pripreme učenika za samostalno djelovanje u demokratskom društvu, postavlja se pitanje što je potrebno u samim temeljima humanog obrazovanja kojemu je cilj stvaranje produktivnih članova demokratske zajednice te koje to vještine prethode osnovnim vještinama koje učenik treba usvojiti tijekom obrazovanja. Odgovori na ta pitanja pokušavaju se dati upravo u drugom, nadopunjenom izdanju knjige Daniela Hellera „Kurikulum na rubu opstanka: Kako škole ne uspijevaju pripremiti učenike za sudjelovanje u demokraciji”.

Autor polazi od stajališta da su škole glavno mjesto stvaranja i održavanja demokracije te da je nužno stvoriti kurikulum koji bi podupirao razvoj vještina potrebnih za uspješno provođenje demokracije.

Stoga pokušava definirati osnovne smjernice takvog kurikuluma kroz četiri ključna koncepta: ljubaznost, razmišljanje, rješavanje problema i komunikacija. Ti koncepti, prema njegovim navođenjima, služe kao okosnice humanog obrazovanja čiji je cilj stvaranje inteligentnoga i produktivnoga ljudskog bića sposobnog za uspješan život u demokratskoj zajednici. Za razliku od sadržaja koji se uči u školama, navedeni koncepti nisu podložni promjenama pa samim time čine osnovu za lakše i brže prilagođavanje novim situacijama i učenje bilo kojeg novog sadržaja. Međutim, autor smatra kako se danas školski sustavi odmiču od obrazovanja koje se odražava u vrijednostima i vještinama koje pojedinac treba za potpuno sudjelovanje u demokraciji, a približavaju obrazovanju čija je svrha zadovoljavanje propisanih standarda. Upravo se zbog toga naglašava važnost četiriju konceptata u promicanju demokracije jer, prema Hellerovu mišljenju, oni ne bi dopustili razvoj krutosti koja trenutačno definira obrazovne politike.

Obradi naslovne teme pristupio je opisujući navedene koncepte u zasebnim poglavljima. U prvom poglavlju govori se o svrsi obrazovanja i važnosti razvijanja vještina za uspješno sudjelovanje u demokraciji, a ostala četiri temelje se na detaljnom objašnjavanju konceptata. Na početku svakog poglavlja autor navodi primjere iz prakse koji čitatelja uvode u obrađivanu problematiku. Osim primjera iz prakse, u dodatku su priloženi predloži za lakše integriranje ključnih konceptata u nastavu. Za svaki od tih kurikulumskih konceptata dana su tri grafička prikaza. Prvi je predložak općenit, s osnovnim smjer-

nicama, drugi je napisan kao primjer za nastavnu lekciju, a treći je prazan, kako bi ga nastavnici mogli iskoristiti za planiranje sata.

Prvo poglavlje nosi naslov *Kurikulum na granici opstanka: što je svrha obrazovanja?* (Curriculum at the Level of Survival: What Is the Purpose of Education?). Prema autorovu mišljenju, svrha obrazovanja jest pripremiti učenike da preuzmu svoje mjesto u društvu kao aktivni i odgovorni članovi zajednice. Iako ne osporava činjenicu da je osposobljavanje za tržište bitan segment obrazovanja, smatra kako takvo obrazovanje ne uzima u obzir kvalitetu života u širem smislu ni duhovno ispunjenje pojedinca kao dio obrazovnog programa. Smatra da bi osposobljavanje za rad trebalo biti dio većeg cilja školskog sustava, a to je pripremanje učenika za produktivan život u demokratskom društvu. To znači da bi škole kod učenika trebale razvijati sposobnost razumijevanja svijeta na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i globalnoj razini te političke, kulturne i druge aktivnosti koje bi bile preduvjet za djelovanje u daljnjem životu. Na taj bi se način stvorili učenici koji će biti dobro prilagođeni i produktivni članovi zajednice, suprotno onima koji svoje znanje iskorištavaju samo za zadovoljavanje ciljeva standardiziranih testova.

Drugo poglavlje, *Ljubaznost* (Kindness), govori o istoimenom konceptu. Navodeći kako socijalni i emocionalni uspjeh učenika treba biti prioritetno mjerilo školske uspješnosti, autor postavlja pitanje kako se može očekivati da učenici stvaraju nove ideje, razvijaju kreativnost i kritički razmišljaju ako konstantno žive u strahu od nastavnikove kazne ili podsmijavanja ostalih učenika iz razreda. Ako učenik ne može ili ne smije izražavati osjećaje i stavove o određenoj temi te ako u razredu ne postoji međusobno poštovanje, ni učenje ni socijalni razvoj učenika neće dosegnuti maksimum. Kako bi se to izbjeglo, potrebna je suradnja nastavnika i učenika da se stvori učionica kao mjesto bez tjeskobe i straha. Autor naglašava da se to može postići upravo ljubaznošću, koja ne mora nužno biti dodatak ionako preopterećenom kurikulumu, već se može integrirati u postojeći kurikulum.

Ljubaznost podrazumijeva osobni odnos, empatiju i brigu za osobe oko sebe, a uključuje poštovanje prema svima: učenicima, nastavnicima, školskom osoblju, roditeljima i ostalim članovima zajednice.

Učenici moraju naučiti razmišljati o emocionalnim posljedicama svojih djela i riječi, podupirati jedne druge, iskreno sudjelovati u razgovoru, aktivno slušati, pričekati svoj red i biti spremni pomoći drugome. Trebaju naučiti razmišljati o riječima koje rabe u interakciji s drugima, kao i o odlukama koje donose. Istodobno, nastavnik treba biti model prema kojem učenici uče, to jest ljubaznost bi trebala biti dio profesionalnog rada svakog nastavnika. To znači da nastavnik mora aktivno slušati, prihvaćati učenikove osjećaje, dati vremena za odgovor, postavljati pitanja na višoj razini, biti uljudan, interesirati se za učenikova pitanja, pohvaljivati dobro ponašanje i sl. Takvo ponašanje nastavnika i učenika, ističe autor, rezultirat će većom otvorenosti prema novim sadržajima i znanjima, a samim time i boljim uspjehom.

Treće poglavlje, *Razmišljanje: Razmislite o tome* (Thinking: Think About It), direktno se veže uz pojam ljubaznosti. Autor smatra da je naučiti razmišljati i biti ljubazan potrebno kako bi se stvorilo otvoreno društvo puno razumijevanja. Ako je okruženje u kojem učenik boravi puno potpore i poštovanja, vjerojatnije je da će poduzeti veće rizike u isprobavanju novih ideja i načina razmišljanja. No da bi demokracija opstala, nije dovoljno samo znati kada i kako nešto reći. Potrebno je naučiti kako prepoznati, analizirati i ocijeniti dobivenu informaciju te kako iskoristiti stečena znanja i vještina za stvaranje, otkrivanje i povezivanje novih i složenijih sadržaja. Autor smatra da učenici moraju znati više od pukih činjenica iz povijesti, znanosti, matematike ili umjetnosti. Moraju naučiti razmišljati poput povjesničara, znanstvenika, matematičara i umjetnika, odnosno razviti naviku razmišljanja. Tek kada budu mogli prepoznati i analizirati informaciju, usporediti je s drugim informacijama i znanjima koje posjeduju, razumjeti različite perspektive te uvidjeti svoje potencijalne učinke, spremni su zauzeti svoje mjesto kao odgovorni građani u demokraciji. Kako bi to postigli, autor smatra da im treba dati vrijeme i prostor u praksi, no naglašava da to nužno ne pretpostavlja proširivanje kurikuluma. Učenje novog nastavnog sadržaja ne mora sadržavati učenje svih informacija koje su propisane kurikulumom, već je dovoljno da se određene informacije ili dio sadržaja obrade tako da se dublje promišlja o njima. Autor zaključuje kako promišljanje određenih informacija nadilazi

bilo kakav gubitak sadržaja te da to u konačnici rezultira učinkovitijim učenjem.

Sljedeće poglavlje, *Rješavanje problema* (Problem Solving: Of Trains and Troubles), temelji se na autorovu stajalištu da je rješavanje problema najvažnija životna vještina svakog pojedinca te da bi, samim time, ono trebalo biti središte učenja i učenikove interakcije sa svijetom u cjelini. Primjena tehnike rješavanja problema u nastavnim predmetima preduvjet je za rješavanje stvarnih problema izvan učionice i školskog sustava. Stoga bi obrazovni sustav učenicima trebao ponuditi različite tehnike rješavanja problema. Učenici bi tada znali prepoznati problem, odabrati odgovarajuću strategiju za njegovo rješavanje, predvidjeti ishode u problemskim situacijama, rabiti logiku i odrediti točnost/razumnost rješenja. Autor zaključuje da je mirno rješavanje problema temeljna vještina ne samo za preživljavanje, već i za održavanje demokracije te samim time spada u najvažniji segment kurikuluma i humanog obrazovanja.

U posljednjem poglavlju naslovljenom *Komunikacija: Jednostavan koncept?* (Communication: A Simple Concept?) Heller istražuje komunikaciju kao četvrti koncept kurikuluma. Komunikacija je prema mnogim autorima najvažnija čovjekova vještina jer omogućuje stvaranje odnosa, dijeljenje misli, ideja, osjećaja i potreba te omogućuje razvoj i odnose unutar skupine međusobno povezanih ljudi. Iako se može činiti kao najjednostavniji koncept kurikuluma, ona je zapravo vrlo složena poveznica svih ostalih aspekata kurikuluma i vještina kojih čini mogućima i povezuje ih u smislenu cjelinu. Autor smatra da bi nastavnici trebali pripremiti učenike za komuniciranje otvorenim umom, odnosno, da bi trebali biti posrednici u savladavanju tehnike komuniciranja. To znači da bi nastavnici trebali naučiti učenike kako pravilno iskoristiti ovu vještinu za razmatranje dobivenih informacija iz više perspektiva, ali i za kvalitetan i učinkovit prijenos vlastitih stavova, poruka i ideja. Ističe kako nastavnici imaju moralnu obvezu pomoći mladima da razumiju moć ko-

munikacije u svim njezinim oblicima te da rabe ovu vještinu kako bi se stvorili miroljubivi odnosi među narodima svijeta.

Autor zaključuje da je obrazovanje temeljni put do uspješne demokracije te kako nije dovoljno samo postaviti političke temelje da se demokracija ostvari - ona se mora naučiti. Demokracija zahtijeva ljude koji znaju komunicirati, koji su spremni analizirati informacije, postavljati kritička pitanja te rješavati probleme na produktivan i miran način. Zbog toga ova je knjiga napisana kao svojevrsna molba upućena nastavnicima i svima koji rade u odgojno-obrazovnim ustanovama da primijene svoje znanje u stvaranju demokratskog društva rabeći ta četiri koncepta jer demokracija umnogome ovisi o promjeni svrhe obrazovanja. A svrha obrazovanja, smatra autor, jest pripremiti generaciju humanih i razboritih ljudi koji će se brinuti jedni za druge i mirno rješavati probleme s pomoću kvalitetne komunikacije.

Knjiga „Kurikulum na rubu opstanka: Kako škole ne uspijevaju pripremiti učenike za sudjelovanje u demokraciji” ponajprije je namijenjena nastavnicima koji su direktno uključeni u obrazovni rad, budući da sadržava smjernice i predloške za poboljšanje kurikuluma u smjeru obrazovanja za demokraciju. Zbog analiziranja temeljnih postavki kurikuluma i vještina koje učenik treba usvojiti kako bi demokracija funkcionirala, svakako može biti zanimljiva svima koji se bave problematikom kurikuluma i demokracije. Pisana razumljivim jezikom, pridonosi boljem razumijevanju današnje uloge obrazovanja u razvoju demokracije. Donosi zanimljivo stajalište o kurikulumu modernog doba, ali se ne zadržava samo na teoretiziranju, već daje mnogo primjera i praktičnih smjernica za djelovanje, što je čini vrlo poticajnom, i za znanstvena promišljanja i za rad u praksi. Međutim, potrebno je istaknuti da se vrijednost ove knjige ne očitava u novim spoznajama o kurikulumu, nego u promišljanju o predloženim rješenjima za poboljšanje kurikuluma te održavanje demokracije u školskom sustavu i zajednici.

Ružica Jurčević